Oponentský posudok na habilitačný spis Mgr. art Emílie Rigovej, ArtD

Pri čítaní habilitačného spisu a písaní tohto posudku som si opäť položila otázku čím to je, že diela Emílie Rigovej aj jej pseudonym – Bári: Veľká a Raklóri: Dcéra neromských rodičov, teda Neromka alebo inak povedané aj Biela –, sú interpretované najmä ako "*miesta utvárania identity*": ženskej, romskej, feministickej a iných. Lucia Gregorová-Stach berie pri nich do úvahy aj ne-identitu a multiidentitu. Prípadne – ako píše Kristína Országhová v Profile – aj telo a telesnosť v Emíliiných prácach sú chápané dokonca *"ako prvé miesto ženskej identity a politického uvedomenia"*, umenie potom tieto *"identity reprodukuje."* Otázka je aké by to bolo umenie ak by len reprodukovalo a aké by bolo ak by reprodukovalo len ne/identity či už jednu alebo viaceré. Ďalšia otázka je, čo to vypovedá o umení, že vlastné meno, pseudonym a diela umelkyne sú chápané hlavne v dimenziách a hraniciach identitárnych politík a umeleckých praktík konštruovania mimoumeleckej aj umeleckej identity.

Túto otázku si kladiem nielen preto, že jedno z videí Emílie Rigovej z roku 2016 má názov *Constant Metamorphosis / Covering up!* ale najmä preto, že v rôznych dielach poukazuje na intenzitu a silu s akou ju tieto témy priťahujú a aj na energiu s akou sa poybuje po dráhach a líniách úniku z nich. Napríklad: v autorskej dvojici nazvanej Avo, Avo (teda prevrátenými príponami ženských mien -ová, -ová) Emília realizovala performance a výstavu *Feminist Funeral* (2011) ako protest proti tomu, že aby mohla žena vystavovať musú byť feministka. O osem rokov neskôr sa zúčastnila feministickej výstavy *Romské ženy tkajú Európu. Romské feministické myslenie a súčasné umenie* v Európskom romskom inštitúte umenia a kultúry (ERIAC) v Berlíne. Pokúsila sa Emília medzi feminizmom, nefeminizmom a antifeminizmom jemnejšie diferencovať a utvoriť umelecké diela romského feminizmu? Stalo sa niečo iné? Napríklad Petra Hanáková považuje jej tvorbu za feministickú prípadne postfeminstickú ale aj postmediálnu.

Emília pritom pracuje s mnohými zónami príťažlivosti aj líniami odporu a úniku – stotožnila sa s termínom Petry Hanákovej a hovorí o sebe aj ako o *dvojitej agentke,* ktorá "*pracuje pre obe strany odkrívajúc špinu oboch*". Ale agent je v mimoľudskom zmysle aj počítačový software s ktorým Emília spolupracuje pri tvorbe a

postprodukcii fotografií a videí. Stálo by teda za úvahu, či by sa nedala prostredníctvom pojmu agent prekročiť ľudsko-identitná podoba spomínaného dvojitého agentstva aj smerom k agentstvu ako k silovému poľu tvorby kde sa dejú nové diela a autorstvá či dokonca k modelu umeleckej tvorivosti kde je možná aj transgresia človeka v jeho rodovosti a rasovosti. Zatiaľ sa Emília chce dostať von z pascí či klietok opozícií menšina vs. väčšina, čierny vs. biely, Romka vs. neRomka, postautorka a postmédium vs. autorka a médium, umenie ako terapia vs. voľné umenie, neumenie a antiumenie poukazujúc na ich limity. Napríklad v rozhovore s kurátorkou Denisou Tomkovou o výstave laureátov Ceny Oskára Čepana, kde ako víťazka zaradila obrazy *Crossing B(l)ack, Fotografie so zlatým zubom, Baladu s červenou šatkou, Nepriestrelnú vestu* a v poslednej miestnosti *video Vomite Ergo Sum!* hovorí o tom ako si tam po prvý raz uvedomila, *že "...sama seba som zjednodušila do tejto vizuálnej skratky, vzorovanej šatky alebo zlata. Sama pomáham vytvoriť to isté pritakanie/afirmáciu, ktorej som sa chcela vyhnúť."* V tejto súvislosti ona sama aj kurátori a kritici spomínajú také východiská, ako je perspektíva tvorby v pohybe medzi majoritným a minoritným, tvorba v pohraničí, v priestore medzi, v premosteniach a na mostoch alebo z perspektívy tretieho rodu.

Emília prijíma rôzne nálepky a bráni sa rôznym nálepkám – ako v prípade *Feminist Funeral* – nielen vzdorom, ale aj hrou a iróniou. V rozhovore s Lenkou Krištofovou povedala: *"Mať jednu nálepku je strašne málo! Veď to robím v celej svojej tvorbe, hrám sa s mnohými identitami, skúmam ich, vytváram si alter egá."* Kým multiagentné autorsvo môže byť otvárajúce a transgresívne, egá sú spravidla dostredivé a esencialistické. Indická americká literárna kritička, feministka a prekladateľka textov Jacques Derridu do angličtiny Gayatri Chakravorty Spivak v jednom z rozhovorv hovorí: *"Esencializmus je ako dynamit, alebo silná droga: používaný uvážlivo môže byť účinný pri rozbití neželaných štruktúr alebo zmiernení utrpenia, ale užívaný nekriticky je deštruktívny a návykový."* Zdá sa mi, že jednou z najúčinnejších línií úniku zo zmienených klietok a pascí je Emíliina multimedialita či niečo, čo by sa dalo nazvať sieťovou medialitou alebo aj transmedialitou. Preväzuje staré a nové médiá a neustále ich metamorfuje. Mieša mimoumelecké (kultúrne), remeselné a umelecké postupy; hľadá, vyberá, zbiera a archivuje, čím vznikajú paradoxné kvazi-totemické

a kvazi-votívne objekty a obrazy v kolekciách a kabinetoch akoby pred a po vzniku etablovaných dejín umenia; dokonca v niektorých dielach aj prekračuje multimediálnu obraznosť smerom k obraznosti preskúmavajúcej samu povahu multimediality. Nech folklór pôsobí akoukoľvek príťažlivosťou, líniami úniku sú škály umelých a postprodukovaných objektov a obrazov umenia aj neumenia so zvláštnym nadaním k inklúzii, zahrnutiu, sieťovaniu aj transgresii vlastných limitov. V rozhovore s Petrou Hanákovou Emília hovorí aj o tom, že by sa Romovia mohli začať chápať nielen ako etnikum a subetniká, ale ako transnacionálne prispievajúci ku kultúre. V tomot zmysle by ňou hľadaná transmedialita mohla prispieť k tomuto smerovaniu.

Umelecké, výskumné, kurátroské aj pedagogické aj publikačné aktivity Emílie Rigovej teda ukazujú, že ju zaujíma nielen romský holokaust, romský feminizmus a gendrové umenie, ale aj to, čo sama nazýva Romafuturizmus, teda tvorba nových obrazov romskosti a romstva aj línie úniku z nich smerom k autorstvu a umeniu bez prívlastkov. Na základe všetkého vyššie zmieneného odporúčam Umeleckej rade VŠVU udelenie habilitácie v oblasti umenia práve na tejto škole, ktorá tým môže prispieť ku kritickému prehodnocovaniu kontextu aj autonómie diela Magisterky umenia a doktorky umenia Emílie Rigovej.

10. 2. 2025 v Bratislave

Prof. Ing. arch. Monika Mitášová, PhD.